

MATURA 2006**Grudniowa próba**

Próba maturę uczniowie klas trzecich liceów dolnośląskich i opolskich pisali w tym roku później niż w zeszłym, bo tuż przed feriami świątecznymi, czyli 15., 16. i 19. grudnia 2005r. Próba miała tym razem charakter ogólnopolski, tzn. wszyscy trzecioklasiści sprawdzali swoje umiejętności przy pomocy tych samych, przygotowanych w CKE, materiałów diagnostycznych. Podobnie natomiast, jak w zeszłym roku OKE we Wrocławiu przygotowała formularz elektroniczny służący do analizy wyników próbnej matury. Także dzięki temu narzędziu analiza wyników powinna danemu uczniowi dać informację o stopniu jego przygotowania do matury regulaminowej, a nauczycielowi podpowiedzieć kierunki dalszej pracy z maturzystami. Po wpisaniu danych (wyników poszczególnych uczniów – z rozbiciem na zadania i umiejętności) do formularza program wylicza podstawowe wskaźniki statystyczne: średnią, łatwość, odchylenie standardowe, frakcję opuszczeń. Oprócz zaprogramowanego formularza w Excelu szkoły otrzymały także inne materiały pomocne w analizie, w tym kartoteki zadań, w których każdemu zadaniu przypisano standardy wymagań, wskazano umiejętność, którą sprawdza. Dzięki temu rzeczą nauczyciela nie jest żmudne rachowanie, ale interpretacja wyników i wyciąganie wniosków do dalszej pracy.

Co wynika ze wstępnej analizy wyników próbnego egzaminu maturalnego z języka polskiego, czyli przedmiotu, który zdają wszyscy abiturienti, pokażę na przykładzie materiału z jednego z wrocławskich liceów. Zajmę się jedynie arkuszem na poziomie podstawowym, bo ten rozwiązują wszyscy maturzyści. Arkusz ten składał się tu z dwu zadań – testu CR (czytanie – rozumienie) oraz dwu tematów do napisania własnego tekstu (dotyczącego zawartych w arkuszu utworów lub ich fragmentów), spośród których uczeń wybierał jeden.

Zacznijmy od testu CR. Zawierał on 15 zadań (13 otwartych i 2 zamknięte) do tekstu laudacji wygłoszonej przez prof. Jana Miodka na uroczystości wręczenia Ryszardowi Kapuścińskiemu. dyplomu doktora honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego.

Tabela Wyniki poszczególnych zadań testu CR w Liceum Y

Nr zadania	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	Σ
	N/1	N/1	N/2	N/1	N/1	N/1	N/2	N/2	N/1	N/1	N/1	N/1	N/1	N/2	N/2	20
Średnia	0,63	0,45	1,21	0,66	0,57	0,81	1,20	1,62	0,84	0,69	0,76	0,45	0,42	1,25	1,36	12,93
Łatwość	0,63	0,45	0,61	0,66	0,57	0,81	0,60	0,81	0,84	0,69	0,76	0,45	0,42	0,63	0,68	0,65
Odchylenie stand.	0,48	0,50	0,71	0,47	0,50	0,39	0,77	0,63	0,37	0,47	0,43	0,50	0,50	0,83	0,72	2,62
Frakcja opuszczeń	2%	1%	2%	2%	2%	2%	9%	7%	6%	0%	0%	2%	6%	2%	0%	

Zamieszczona tu tabela (stworzona przez wyżej wspomniany program, po wpisaniu wyników) prezentuje wyniki testu CR w Liceum Y. Co widzimy? Zadanie to okazało się dla uczniów tej szkoły umiarkowanie trudne (w górnej granicy tego wskaźnika). Jeśli porównamy łatwość testu CR na tegorocznej i zeszłorocznej próbnej maturze widzimy, że jest on łatwiejszy niż w roku ubiegłym (wtedy był on przygotowany przez wrocławską OKE). Z moich informacji wynika, że dla uczniów większości szkół test zeszłoroczny był trudny (wskaźnik łatwości od 0,2 do 0,49), a jeśli nawet umiarkowanie trudny, to w dolnej granicy tego wskaźnika (0,5 – 0,69). To, że w tym roku test był łatwiejszy – to lepiej czy gorzej? Wydaje się, że gorzej, gdyż test trudny ma większą wartość mobilizującą do ćwiczeń, wyraźniej wskazuje zadania, z którymi uczniowie mają trudności. Jednak i to, może zbyt łatwe jak na próbę, ćwiczenie spełnia swój cel. Wskazuje zadania, z którymi uczniowie danej szkoły (klasy) mieli najwięcej trudności. Jak wynika z tabeli dla uczniów Liceum Y bardzo trudnych (0-0,19) zadań nie było, trudne okazało się natomiast 2., 12, i 13. Ponadto jeszcze osiem zadań było umiarkowanie trudnych, a cztery – łatwe (0,7-0,89). Zadań bardzo łatwych (0,9-1) dla uczniów LO Y w tym teście nie było.

Teraz **powinniśmy sięgnąć do najtrudniejszych zadań**, czyli zastanowić się wspólnie, na czym polegała trudność w ich rozwiązaniu. Wszystkie zadania trudne wymagały przetworzenia informacji z tekstu. Zadanie 2. miało charakter zamknięty i wymagało znalezienia odpowiedzi na pytanie: *Na jakie elementy biografii Ryszarda Kapuścińskiego wskazują tytuł tekstu i akapit pierwszy?* Większość błędnych odpowiedzi to wskazania A (*Liczne pasje podróżnicze*). Wydaje się, że uczniowie, którzy odpowiedzieli błędnie, zamiast zestawzić oba podane w pytaniu elementy (tytuł i pierwszy akapit) zasugerowali się jedynie tytułem. Z kolei zadanie 13. wymagało odczytania sensu wyrażenia „etyczna nadwyżka”. Ponieważ słowo „etyka” zostało w poleceniu objaśnione, wydaje się, że piszącym sprawia trudność odczytywanie sformułowań metaforycznych. Błędne odpowiedzi świadczyły o szukaniu znaczenia tej metafory poza kontekstem laudacji (np. „przesadne przestrzeganie norm”), czyli niezrozumieniu stylistyki czytanego tekstu, jego podstawowego celu (jakim jest uhonorowanie, pochwała laureata). Podobne źródło mogą mieć błędne odpowiedzi na zadanie 12., gdzie także trzeba było odczytać znaczenie metafory. Jednak tu do porażki tej częściowo przyczynili się autorzy narzędzia. Pytanie brzmiało: *Na czym, według Kapuścińskiego, polega znaczenie reportażu dla „milionów nietkniętych przez literaturę”?* W modelu odpowiedzi czytamy: *Istotą poprawnej odpowiedzi jest myśl, że reportaż dociera do ludzi nieczytających literatury pięknej*. Tymczasem niektórzy zdający odpowiadali wprost na pytanie o znaczenie, nie tłumacząc umieszczonej w cudzysłowie metafory (np. *Dzięki niemu poznają oni świat.*)

Warto także przeanalizować frakcję opuszczeń. Jeśli bowiem nasi uczniowie w większości nie podejmują nawet próby odpowiedzi na jakieś pytanie, to zazwyczaj znaczy, że znajduje się tam jakiś termin, którego nie rozumieją lub aby odpowiedzieć, trzeba posiadać umiejętności, których jest im brak. I tak ci, którzy opuścili zadanie 7. zazwyczaj nie wiedzieli, co to jest „aforyzm”, ci którzy zostawili puste miejsce w zadaniu 8., nie rozpoznają kompozycyjnych zależności. Szczególny jednak niepokój może budzić duża ilość opuszczeń w zamkniętym zadaniu 9. - tu przecież można było podjąć próbę wyboru, która nic nie kosztuje. Otóż wydaje się, że te opuszczenia wynikają z nieuwagi, zapomnienia (zadanie jest umieszczone w takim miejscu tekstu, że pospieszny piszący może je przeoczyć).

Oczywiście tę analizę powinniśmy zrobić w poszczególnych klasach (a wyniki szkoły potraktować jedynie jako kontekst). Dość duże odchyłe standardowe poszczególnych zadań wskazuje bowiem, że wyniki poszczególnych zespołów, a także uczniów, wyraźnie się różniły, co potwierdza także tabela (której przykładu tu nie zamieszczamy, ale która jest tworzona przez program) obrazująca rozkład wyników w poszczególnych klasach (np. w klasie X kilkunastu uczniów otrzymało 16,15 i 14 pkt., ale kilku 7 i 8, a jedna osoba nawet 4 pkt).

Co dalej? Teraz **należałoby zaplanować ćwiczenia kształcące umiejętności, których młodym ludziom zabrakło** (jako zadania klasowe lub domowe, indywidualną pracę dla wskazanych uczniów). Na przykład można by **z pokaznego zestawu dostępnych na rynku testów CR wybrać kilka, a w nich tylko pytania podobne do tych, z którymi nasi uczniowie mieli trudności. Można samemu sformułować podobne zadania do innych tekstów, można też wykorzystać twórczą inwencję uczniów, każąc im tworzyć wypowiedzi z zastosowaniem równego typu porównań i następnie dokonywać ich autoanalizy. Warto także spróbować uczulić uczniów, aby uważne odpowiadali na pytania testowe** (np. za brak odpowiedzi na pytania zamknięte przyznawać punkty ujemne).

Teraz przejdźmy do analizy drugiej części pierwszego arkusza. Tu uczniowie mieli do wyboru dwa tematy:

1. Carska Rosja i jej stolica. Na podstawie załączonych fragmentów *Pana Tadeusza* i *Dziadów* cz. III napisz, czym charakteryzowało się życie ludzi w Rosji początku XIX wieku.
2. Koncepcja ludzkiego losu w *Chłopach* Władysława Stanisława Reymonta. Przedstaw temat, analizując wskazany fragment oraz wykorzystując znajomość I tomu powieści.

W analizowanej szkole temat pierwszy wybrało 2/3 uczniów. Dlaczego? Dotyczył on bowiem dwu głównych szkolnych lektur, analizowanych i w całości, i bardzo wnikliwie – odpowiemy. *Chłopi* natomiast to lektura zazwyczaj omawiana dość pobieżnie, na podstawie jedynie pierwszego tomu, no i pewnie w związku z tym wielu uczniów w ogóle do niej nie sięgnęło. Czyli właściwy wybór uczniowski powinien nas ucieszyć. I cieszył... nim uważniej nie przeanalizowaliśmy formuły tematu, nie zaczęliśmy sprawdzać prac i stosować modelu. Otóż formuła tematu 1. nie zakłada odniesienia do całości utworów. Temat został podobnie sformułowany, jak drugi z drugiego arkusza na poziomie podstawowym zawartego w *Informatorze od 2005 roku*, jednak jeśli problem „spotkania wrogów”

można przedstawiać w pewnym oderwaniu od całości „Iliady” i „Pana Tadeusza”, to „obraz Rosji początku XIX wieku” na podstawie przytoczonych fragmentów jest powierzchowny, fragmentaryczny i niepełny bez odniesienia się do dzieł, z których zostały one wyrwane (tu zwłaszcza *Dziadów*). Wrażenie to przeradza się w pewność, kiedy zaczynany stosować zaproponowany model rozwinięcia tematu. Oto dużo punktów może otrzymać uczeń, który nie zna albo niewiele rozumie z wymowy *Dziadów*, miejsca w nich takiego a nie innego (przerysowanego przecież, jednostronnego) obrazu Rosji carskiej, a jedynie dość literalnie czyta podane fragmenty; który pisze, że takie właśnie – oparte na strachu, donosicielstwie, dążeniu do zaszczytów, snobizmie, służalczości, bezprawiu – jest życie w carskiej Rosji, a nie – takim je opisał Mickiewicz (w określonym zresztą celu). Ci, którzy pokuszają się na odniesienia do całego dramatu, do jego genezy, kontekstu historycznego, konwencji, a w wypadku *Pana Tadeusza* kontekstu, wielopoziomowości odbioru wypowiedzi Telimeny..., mogą w najlepszym wypadku otrzymać dodatkowo 4 punkty z puli SZCZEGÓLNE WALORY (jeśli jednak dostrzegli także pewne elementy stylistyki tekstów, np. porównania animalistyczne we fragmencie *Ustępu* i wskazali ich funkcję nie bardzo będzie czym ich nagrodzić).

Poza tym wszyscy, którzy stosowali ten model, nadmiernie poszatkowany na nieostre kategorie, zbyt zamknięty, zgodzą się chyba ze mną, że korzysta się z niego bardzo trudno. Po żmudnym wpisaniu punktów do programu niewiele z tego wynika, poza wnioskiem, że dany uczeń potrafi bądź nie potrafi interpretować fragmenty tekstu literackiego. Dużo lepiej napisany (umiejętnie podzielony na ogólne kategorie, uporządkowany, otwarty na trafne uczniowskie interpretacje i przykłady) jest model do tematu z *Chłopów*, a w związku z tym też dużo więcej wiedzy o poziomie uczniowskiej wiedzy i umiejętności daje tu analiza jego realizacji po przetworzeniu przez program. Jednak w związku z dwoma różnymi koncepcjami tematu i modelu trudno jest zestawiać realizacje przez uczniów jednego i drugiego tematu. Pozostaje nam więc analiza poziomu realizacji językowo-stylistycznej warstwy wypowiedzi i jej kompozycji. A swoją drogą z rozrównaniem wspomniałam zeszłoroczną próbną maturę z o wiele trafniej i rzetelniej przygotowanymi arkuszami...

- Materiał pomocny w analizowaniu wyników diagnoz (także wytłumaczenie pojęć związanych z pomiarem dydaktycznym) i tworzeniu planów naprawczych można znaleźć w wydany przez DODNiP we Wrocławiu 3. zeszyte Małych Form Metodycznych z serii „Ocenianie w zreformowanej szkole” – *Od analizy wyników diagnoz do doskonalenia pracy szkoły*. Problematykę tę podejmuje także 6. numer *Dolnośląskich Ścieżek* w dziale *Radzę sobie z reformą* (artykuły *Po co staniny?* i *Od wyników diagnoz do programu naprawczego*).